

Metoder i arbetet med asylsökande

5t

Tid

Tillit

Tydlighet

Tillgänglighet

Tro på framtiden

Av Mirsad Hadzic 2005

Ankomst Göteborg

Innehållsförteckning

Inledning	sidan 2
Metod	sidan 3
Tid	sidan 3
Tillit	sidan 3
Tydlighet	sidan 4
Tillgänglighet	sidan 5
Tro på framtiden	sidan 5
Att skapa grupptillhörighet bland asylsökande	sidan 6
Personalen, vad betyder den?	sidan 7
Resonemang	sidan 7
Referenser	sidan 9
Bilaga	sidan 10

Inledning

Under 2004 behandlades cirka 35 000 asylsökningar av Migrationsverket. Över 31 000 inkom som ärenden till Utlänningsnämnden för överklagan. Idag väntar ungefär 26 700 personer på besked i sina ärenden hos Migrationsverket och Utlänningsnämnden men ytterligare 12 200 personer befinner sig i mottagningssystemet.¹ En del av dem är personer som beviljats tillstånd och som väntar på en kommunplacering och det är ärenden som ligger i postgången men framför allt är det så kallade laga kraft vunna beslut som ej kan avvisas på grund av situationen i hemlandet. Personer som väntar, en väntan utan slutdatum.

Av de totala utgifterna för en asylsökande används 32% till hälso- och sjukvård, en siffra som inte säger så mycket om hur människor mår utan endast hur mycket pengar landstingen får som statlig ersättning för hälso- och sjukvård till asylsökande. Asylsökandes hälsa varierar, många har både fysiologiska och mentala symptom, andra är friska. Generellt sett är emellertid behovet av vård högre än för ursprungssvenskar och ju längre tid man lever i systemet av väntan desto högre blir ohälsan. Enligt uppgifter från Kris- och Traumaenheten i Göteborg visar forskning att cirka 1/3 av de som överlevt och flytt från svåra katastrofer utvecklar ett handikappande Post Traumatiskt Stresstillstånd (PTSD) med både psykiska och fysiska besvär. Risken för ett PTSD-tillstånd är högre för människor som flytt från en kultur som är väldigt olik vår med allt vad det innebär av språk- och identitetsproblem. Detta gör det svårt för dem att fungera som föräldrar och det finns även dokumenterad risk att föräldrarnas obearbetade svårigheter flyttas över till barnen². I en egen undersökning där tio asylsökande intervjuades³ upplevde samtliga sin hälsosituation som mycket dålig. Man led av både psykiska och fysiska besvär. Några uppgav att de varit med om traumatiska upplevelser i form av förnedrande och kränkande handlingar som bl.a. tortyr innan och i samband med flykten. Den långa väntan på asyl och osäkerheten kring att få stanna eller tvingas tillbaka förvärrar hälsotillståndet⁴. Sömlöshet, ilska, glömska, oro, ledsenhet, självmordsförsök, självmordsbenägenhet, trötthet, kraftlöshet, migrän, nervositet, rädsla, press, psykiskt knäckt, depression, huvudvärk, svårt att koncentrera sig, håravfall, viktnedgång, synnedläggning, magproblem, domningar i kroppen och lågt blodtryck är symptom som man uppger att man lider av.

Samtliga familjer med barn berättar att barnen far mycket illa. Flera har kontakt med BUP. Några barn har inte gått i skolan på flera år på grund av att de gömt sig på olika ställen. Flera av barnen äter sömnmedel för att kunna sova på nätterna. Något av barnen upplevdes av föräldrarna som självmordsbenägen. Barnen hade liknande symptom som föräldrarna till exempel oro, nedstämdhet, koncentrationssvårigheter, nervositet. Både de vuxnas och barnens kontakter med läkare resulterar oftast i besked om att det är svårt att behandla symptomen så länge familjen fortfarande befinner sig i samma situation som orsakat besvären⁵. Ofta resulterade läkarbesöken i recept på lugnande medicin.

Förutsättningarna för att ha ett hälsofrämjande perspektiv i arbete med människor som befinner sig i asylprocessen är mot bakgrund av denna verklighet både nödvändig och svår. Även om inte alla asylsökande mår så dåligt, utan kan koncentrera sig på annan aktivitet är verksamhetens grundläggande metod av största vikt. I Ankomst Göteborg har vi arbetat fram en metod som strävar efter att öka meningsfullheten i människors liv med speciell fokus på social och samhällelig delaktighet. Metoden bygger på fem pelare; tid, tillit, tydlighet, tillgänglighet och en tro på framtiden. Vi förkortar det till 5T.

¹ Uppgifter hämtade ur Migrationsverkets "Verksamhets- och utgiftsprognos 2005-03-01"

² Kris- och Traumaenheten, Marianne Villanger, 2002

³ Ur utvärdering på uppdrag från Ankomst Göteborg 23 år av väntan på uppehållstillstånd. En rapport om 10 asylsökande flyktingars upplevelse av sitt hälsotillstånd och sin möjlighet till delaktighet under asylprocessen.

⁴ Att tidsaspekten har relevans för hälsotillståndet bekräftar även av Jan-Paul Brekke i hans forskning "While we are waiting. Uncertainty and empowerment among asylum-seekers in Sweden" kap.3

⁵ Vilket även bekräftar av Kris- och traumaenheten i Göteborg, Marianne Villanger 2002. Krigs- och tortyrskador hos asylsökande behandlas inte framför allt på grund av att det är för tidigt att behandla och bearbeta sådan tragedi när den nuvarande situationen i sig är oviss, problembilden släpps inte fram.

Ankomst Göteborg

Metod

Under de drygt tre åren som equalprojektet Ankomst Göteborg⁶ pågått har ett alternativ till Migrationsverkets ordinarie organiserade verksamhet prövats och metoder för ett mottagande med fokus på psykosocial hälsa har utvecklats. Metoden är ett förhållningssätt i gruppbaserat arbete med asylsökande. Det är vår uppfattning att ett bra innehåll i en verksamhet är otillräckligt och resultatlöst med dagens situation, om inte förhållningssättet bygger på principer som placerar hälsan i centrum.

Tid skall ges till var och en. Den tid som behövs för att lyssna färdigt på henne eller honom. I sina kontakter med Migrationsverket upplever asylsökande att man får för lite tid.⁷ Många möter sin handläggare personligen vid högst tre tillfällen (vid inskrivning, för intervju/redogörelse för asylansökan och slutligen vid besked om beslut) övrig kontakt sker per telefon. De flesta upplever att det är svårt att få tid hos handläggarna och att de haft behov av tätare möten bland annat för att prata om praktiska saker. En har uttryckt det på följande sätt *"Jag skulle vilja träffa handläggaren mer regelbundet cirka en gång per månad. Det skulle ha en lugnande inverkan"*.⁸ Månader går utan att de har någon information om ärendets framskridande. I ett beslut som ska avgöra ens framtid är man helt utesluten ur processen och man hänvisas till att skapa egna konstruktioner som bygger på hopp och fantasier och på berättelser man hör från andra. Rykten sprider sig fort om någon fått permanent uppehållstillstånd, någon som kanske kom samtidigt eller till och med senare än en själv. Detta skapar känslan av att besluten är slumpmässiga och man upplever dem som orättvisa. Man känner sig missförstådd och börjar fundera på vems fel det kan vara, kanske var tolken dålig, har man fel advokat? Tankarna snurrar och skapar ytterligare oro och bekymmer för hur man ska gå vidare, man sitter fast i ett system som man inte till fullo förstår och som man inte alls kan hantera.

Vår metod beaktar behovet av att få tid. Inom den dagliga verksamheten har det alltid funnits möjlighet att stanna kvar i undervisningslokalerna på eftermiddagarna, man har kunnat använda datorerna och surfa på Internet eller småprata en stund med personalen. Tid avsätts regelmässigt när en deltagare behöver det för att till exempel få ett brev från advokaten förklarad eller för att få tala med sin handläggare på Migrationsverket eller att ha ett personlig samtal. Att någon tar sig tid att prata betyder mycket, det skapar en känsla av att man är någon, att man räknas. Man är mer än en sifferkombination i en akt på någons skrivbord.

Att avsätta tid är en förutsättning för metodens övriga delar, med tiden öppnar man sig och man börjar bygga upp tillit till varandra som gör att man har en bättre möjlighet att vara rak och tydlig utan att såra. Det skapas balans i relationen och det är möjligt att finnas tillgänglig på bådadas villkor.

Tillit måste skapas både inom gruppen och till personalen. Detta är särskilt viktigt eftersom just förmågan att känna tillit skadats allvarligt vid förföljelse. Genom att lyssna och bejaka kan man sakta börja bygga upp tillit. Med hjälp av stärkande och bekräftande insatser synliggör man varje individ. Var och en får tid att tala, resten av gruppen lyssnar. "Fem dagar i veckan erbjuds gruppen aktiviteter som på olika sätt stärker dem. Att gruppen deltagare är relativt liten har den mycket positiva effekten att var och en kan räkna med att bli sedd och bekräftad, vilket är direkt hälsofrämjande."⁹

I en grupp tvingas man att träna sin skadade förmåga att relatera. Att kunna betrakta sitt eget lidande i ett större perspektiv och att dela det med andra som också har med sig trauman i bagaget, bidrar ofta till tillfrisknande.¹⁰ Lever man under stark psykisk press kan det kännas lättare att sjunka in i en anonymitet, att

⁶ En samverkan mellan Migrationsverket, Göteborgs stad, Göteborgs stift, Bergsjöns församling, Göteborgs Initiativet, KFUK-KFUM och Stadsmissionen i Göteborg. För mer information, se bilaga.

⁷ Ur 23 år av väntan på uppehållstillstånd. En rapport om 10 asylsökande flyktingars upplevelse av sitt hälsotillstånd och sin möjlighet till delaktighet under asylprocessen. Sidan 14 En utvärdering på uppdrag från Ankomst Göteborg.

⁸ Ibid

⁹ Ankomst Göteborg, Mittutvärdering av ett utvecklingspartnerskap inom gemenskapsinitiativet Equal. S.9

¹⁰ Se även "Att vara eller inte vara" Går lidandet att behandla i ingenmansland? Landstinget i Värmland. Sid. 23

Ankomst Göteborg

isolera sig, detta kan även gälla inom en grupp. Då vill man inte bli synliggjord, inte pröva sina vingar på dålig svenska, man stänger i stället igen för yttre impulser. För att lyckas skapa den trygghet som gör att individen tar sig ur ett sådant tillstånd av isolation och öppnar sig mot den nya situationen, mot nya relationer måste det finnas en försiktighet och en fingertoppskänsla för hur mycket press man kan sätta på människa så att det vänder. Så snart det händer kan man med stor tydlighet se hur människor börjar må lite bättre, börjar växa i sitt självförtroende för att med tiden utgöra en självklar del av gruppgemenskapen. Man börjar tala och ta plats. Först då kan de egentligen börja ta in information och bearbeta den. I det här läget kan många vara redo att gå vidare till annan verksamhet eller till arbete/praktik. Medan andra tycker att det känns skönt att sjunka in i den nyvunna tryggheten.

Eftersom vi alla är olika måste man skapa relationer och bygga förtroendegrunden på de egenskaper individen själv signalerar. Med vissa kan man skapa det med humor, för andra passar en mjukhet i kontakten bättre. Ingångskanalen till var och en bygger på att man lär känna varandra.

Genom tillit skapas ett bra gruppklimat, varmt och vänligt där nya deltagare introduceras och hjälper och stödjer varandra. Förstår man inte varandras språk känns ett leende och någons försök att förklara med hjälp av kroppsspråk fint. Det ökar känslan av samhörighet och att man faktiskt räknas, man är någon. För att man ska må bra är det viktigt att man trivs i gruppen och det finns utrymme för både allvar och skoj. De som kommer dagligen mår snabbt betydligt bättre av verksamhet och det trygga klimatet. Motivationen ökar och man återerövrar sina ambitioner. De som lider av betydande psykisk ohälsa mår bättre när de deltar men sjukskriver sig fortfarande något oftare och ibland i perioder.

Tillit handlar om att våga vara ärlig, mot sig själv och mot omgivningen. Det betyder inte att man börjar anförtro sig åt höger och vänster men det finns en möjlighet att lätta på trycket när det behövs. Tillit handlar om att våga öppna sig mot nya människor och skapa chanser att upptäcka att det kan kännas både bra och lättande att tala om det som tynger en.

Tydlighet är ett måste när man arbetar med traumatiserade människor. Språksvårigheter, koncentrationssvårigheter, oro, trötthet och mycket annat ligger i vägen och gör att det kan vara svårt att ta till sig information och att hålla sig till givna ramar. Informationen måste också ges på rätt sätt, är den tydlig och klar leder den till förståelse, förståelse leder till insikt och ökar känslan av att kunna hantera sin situation som ger en känsla av kontroll¹¹. Det kan vara så enkelt som att ett ja är ett ja, ett nej är ett nej- inte ett nja eller vi får se. Många gånger ger själva asylsystemet oklara signaler, ett avslag från utlänningsnämnden går inte att överklaga men det är möjligt att lämna in en ny ansökan, har myndigheten inte kunnat verkställa ett lagakraftvunnet utvisningsbeslut inom fyra år, upphör beslutet att gälla och man kan lämna in en ny ansökan. Landsmän, släktingar och andra asylsökande sprider information som inte är riktig och media har många gånger en så bred tolkningsmån att det lämnar utrymme till spekulationer och direkt, tänds ett nytt hopp. Varje möjlighet är ett nytt halmstrå vilket nästan alltid leder till en ny besvikelse. Praxis i mottagandet hårdnar allt mer. I arbete med asylsökande behöver man skaffa sig kunskap om regler och man behöver hålla sig uppdaterad på vad nytt som händer för att kunna diskutera nyheter.

Efter en tid när man lärt känna varandra och de asylsökande känner sig trygga i relationen vill i stort sett samtliga diskutera sina ärenden. För att inte vilseleda eller skapa orealistiska förhoppningar men ändå kunna ge sin syn på saken, är det viktigt att vara ärlig. Även om det känns ledsamt eller sårande så är det på sikt bättre att vara tydlig utan för den delen föregå utredningen, varje prövning är trots allt individuell. För de asylsökande handlar det om att få en chans att förklara sig och att dela med sig av sin historia. Det är viktigt att inte ge någon falsk förespeglning om att man kan vara med och påverka några beslut och ger man sina synpunkter måste de veta att man inte har Migrationsverkets juridiska ramar eller full insyn i praxis.

Man tror ibland att asylsökande har ett stort kontaktnät bland sina landsmän men faktum är att många känner sig ensamma, de har ingen eller få personer att anförtro sig till. Vissa är tvärt om oroliga att det döljer sig infiltratörer bland personer ur den egna gruppen. Dem man känner är vanligen landsmän eller personer som kom till Sverige för ett antal år sedan då asylpolitikens praxis såg annorlunda ut och fler fick stanna. Deras

---

¹¹ Se även Jan-Paul Brekke, While we are waiting. s.57

Ankomst Göteborg

erfarenheter är inte till så stor hjälp idag. Ordningen är omvänd och endast ett fåtal beviljas permanent uppehållstillstånd.

Behovet av att prata med någon är stort och när relationsbanden stärks är det en naturlig följd att lätta sitt hjärta. Att då kunna ha ett öppet och ärligt samtal i en trygg miljö är av godo. De allra flesta asylsökande gömmer tankar om återvändande i sitt inre, tankar som känns omöjliga att tala om, som man inte ens vill tänka på. Många säger att de hellre tar sitt liv än att tvingas åka tillbaka, många har en sådan situation bakom sig att ett återvändande skulle innebära tortyr och förföljelse, andra har vägar tillbaka som är möjliga.¹² Med tiden och med flera avslag bakom sig börjar dessa fundera på vad de ska göra om de tvingas åka tillbaka.

Tillgänglighet är ytterligare en nödvändighet. För den asylsökande, som redan har problem med känslor som ångest och rädsla kan det vara avgörande om han/hon får möjlighet att tala med någon när problem uppstår. Tillgänglighet är i högsta grad kopplat till tid. Att personalen har tid när behovet av att tala med någon finns. Det kan vara småsaker att reda ut, en tidningsartikel om asyl, ett nytt lagförslag, ny praxis, händelser i vardagen, ekonomi, svartjobb, sjukdom eller ens asylärende.

Idag sjunker den sammanlagda tiden för asylprocessen, migrationsverket har med extraanslag kunnat förkorta prövningstiden och inför 2006 är målet att det inte ska ta längre tid än sex månader att få ett besked om uppehållstillstånd. Om man därefter väljer att överklaga så blir väntetiden längre. Under de tre år Ankomst Göteborg pågått (2002–2005) har flertalet av de närmare ett hundra personer vi mött väntat flera år. Med tiden kommer allt mer att kretsa kring beslut, överklagan och ny ansökan, bredvid den omedelbara situationen med försörjning och boende som för flertalet innebär trångboddhet och ett stort antal flyttanden. Känslan av att man är ensam om att ha drabbats så hårt är vanlig och världsuppfattningen blir med tiden allt mer egocentrisk, man agerar som om allt kretsar kring en själv och ens situation.

Det är många människors behov i en grupp och det skulle vara lätt att helt slukas upp av dem. Ju mer man engagerar sig i en annan människas liv desto svårare är det att sätta gränser för hur pass tillgänglig man kan vara, hur mycket tid man kan avsätta. Det som är viktigt då är att man byggt tilliten i relationen på just tydlighet för att kunna dra gränser utan att för den avvisa människor.

Tro på framtiden är kanske det svåraste i metoden 5T. Om man inte kan lita på att framtiden innehåller fred och möjligheter till ett liv i frihet, hur skall man då inom sig kunna bygga en tro? Människor mår sämre och sämre i takt med avslag som kommer, till slut har asyl kunnat beviljas på grund av humanitära skäl, men även det är ovanligare idag. Ankomst Göteborg arbetar för att asylsökande skall vara starka nog att kunna ta emot ett beslut och för att de skall vara redo för de processer som väntar. Det handlar med andra ord mer om den mentala hälsan än om den fysiska.

Under tiden av väntan bryts självförtroendet ner. När man nyligen anlant finns styrkan efter att ha klarat en lång och många gånger farofylld resa med flyktingsmugglare, nattliga vandringar, risken för att bli stoppad och riskfyllda transportmetoder. Det finns förhoppningar och drömmar om Sverige som ett paradiset att bo i. Många känner tacksamhet och faktiska svårigheter har en tendens att bagatelliseras. För första gången på länge känner man sig trygg, man känner tillit till systemet. Med rykten om arbete, studier, bostad, bilar, demokrati, frihet eller annat kan man erfara en begynnande framtidstro. Man gör upp planer. Man känner att man fattat "rätt beslut". Efter ett, två och tre år förlorar man sakta men säkert tron på Sverige som ett demokratiskt samhälle, som ett land med möjligheter att leva och bli lycklig i, man upptäcker rasism och fientlighet, man får erfara ett system som utesluter och diskriminerar, man känner sig oönskad. Man bryts ner som människa¹³, man upplever att man reducerats till att vara en siffra i en akt på någons skrivbord. Man upplever att ens berättelse och situation inte tas på allvar. Framtidstron vacklar och passiviteten träder in. De som har familj kvar i hemlandet drabbas av ångest över sitt beslut, var det rätt beslut? Vid flykten räknade man med att snart

¹² Att tala om återvändande i ett skede när man desperat hoppas på ett permanent uppehållstillstånd är svårt och kräver ett särskilt förhållningssätt. Inom Ankomst Göteborg har en metod arbetats fram som bygger på både individuella samtal och på gruppverksamhet.

¹³ "Att vara eller inte vara" Går lidandet att behandla i ingenmansland? Landstinget i Värmland. Sid. 10-12

Ankomst Göteborg

kunna sända efter sin familj men allt dröjer. Man får dåligt samvete både gentemot familjen och mot dem som tagit över försörjningsansvaret under tiden. Man önskar man hade pengar att skicka men man har inga. Man funderar över att arbeta svart. Man mår allt sämre.

För vissa är skyddsbehov i Sverige det enda alternativet. För andra skulle ett återvändande innebära att leva utan bostad (som är såld), utan arbete och i vissa fall ensam om syskonen flytt tidigare och redan har permanenta uppehållstillstånd i Sverige. Föräldrarna, om man skulle ha båda i livet, befinner sig möjligen som flyktingar i andra länder, familjen är helt splittrad. Många har betalat enorma summor för att komma hit, ingen kommer att ge upp innan de är absolut tvungna. Men med tiden skapas reservplaner, för vissa finns ändå någon liten väg tillbaka.

Ankomst Göteborg och 5T bidrar till att öka självförtroendet och stoltheten över sitt ursprung, att inte tappa kontakten med det som var bra i hemlandet. Att åter börja tro på sig själv och att börja fundera på framtiden, att börja tala om framtiden. Väntan är som en pendel mellan hopp och förtvivlan, men för varje pendelslag skaffar man erfarenheter som följer en och som bidrar till någon form av utveckling. Utvecklingen kan realistiskt sett gå åt båda hållen, antingen mår man sämre och sämre, vilket är fallet för de flesta asylsökande, eller så håller man näsan över vattenytan. Tiden är en skuldfaktor i asylsökandes ohälsa och en negativ spiral måste brytas aktivt, den vänder inte av sig själv. Ankomst arbetar för att återföra hälsofaktorer i människors vardag under väntan¹⁴ bland annat genom en daglig verksamhet med ramar och rutiner men också genom metod och perspektiv.

Att skapa grupptillhörighet bland asylsökande. Hur gör man?

Det tillkommer nya deltagare under pågående period, det faller ifrån deltagare under pågående period. Inte så att gruppen ständigt förändras men det finns en rörlighet i gruppen och det måste man räkna med när man arbetar med asylsökande. De får avslag och försvinner, de får permanent uppehållstillstånd och går vidare till det kommunala integrationsprogrammet. En del som fått avslag under tiden kan dessutom återkomma till gruppen efter ett tag då de har samlat sina krafter till en överklagan och en ny period av väntan tar vid.

Att skapa en känsla av gruppsamhörighet mellan individer som har flytt från olika öden och från olika länder handlar först och främst om att lära känna varandra och att skapa trygghet. De flesta av de närmare 100 personer som deltagit i Ankomst Göteborg bär på post-traumatiska stresssymptom som tar sig olika uttryck. Många bär på depressioner, somatiska besvär och har isolerat sig under perioder. I stort sätt ingen har någon daglig kontakt med svensktalande och får därför ingen träning och talar dålig svenska. De är både kvinnor och män, majoriteten är mellan 25 till 40 år även om det finns avvikelser både uppåt och nedåt i ålder. Ingen är däremot under 20 år. Vad som förenar dem är att de är asylsökande i ett främmande land och i vårt fall bor samtliga eget boende vilket innebär att man avböjt migrationsverkets erbjudande om ett arrangerat boende och svarar själv för att skaffa bostad. Det innebär i flesta fall att man bor hos släktingar eller landsmän.

Man kan uppleva att gruppens sammansättning är splittrad och att det hade underlättat att ha en något mer homogen grupp. Det finns också spridda klagomål inom gruppen kring just det faktum att några pratar väldigt dålig svenska och drar ner tempot för dem som kan mer. Men att hjälpa och stötta varandra har också visat sig vara betydelsefullt för omtanken om varandra i gruppen.

En ny verksamhetsperiod inleds med en introduktion av lära-känna-tid. Man berättar om sig själv, varifrån man kommer, hur ens familjebild ser ut, kanske vad man jobbat med etcetera, övriga lyssnar. Vi går på studiebesök och gör utflykter för att lära känna den lokala omgivningen. Det finns tid att småprata, dricka te eller kaffe. Genom enkäter som deltagarna fått fylla i kan vi fastställa att kamratskap i gruppen är mycket viktigt. Relationer till personalen är också viktigt men vi kommer till det.

¹⁴ Se även "Ankomst Göteborg En uppföljning av projektets hälsofrämjande perspektiv.

Ankomst Göteborg

I en grupp med stor samhörighet där det finns en stark tilltro och tillit till att gruppen kommer att klara att ta hand om varandra och det som kommer upp, vågar också gruppmedlemmarna ta större risker.¹⁵ Vågar träda fram och dela med sig av sina erfarenheter. Många lever med inställningen att andra inte har det lika svårt som dem själva, att andra inte är lika missförstådda, men i gruppen märker man att andra har liknande problem. Man är inte ensam. Man får stöd i sina tankar och känslor och man kan åtminstone under dagtid hålla tillbaka ångesten.

Personalen, vad betyder den?

Metoden 5T bygger på ett nära förhållningssätt till gruppen. Personalen får en bärande funktion, den finns alltid till hands och härdar ut den smärta och den ångest som finns i gruppen, vecka efter vecka. Man kommer nära varandra och det blir svårare att sätta gränser, engagemanget växer. Man kan fråga sig om det är nödvändigt att bygga så nära relationer. Vi hävdar att ur ett perspektiv där man placerar människors psykosociala hälsa i fokus och försöker finna nya hälsofrämjande arbetsmodeller är det nödvändigt att skapa ett tryggt klimat där deltagarna får möjlighet att slappna av. Ett tryggt klimat skapar man bland annat genom tid, tillit, tydlighet och tillgänglighet och då är det svårt att inte komma nära.

Det skulle vara lätt att slukas upp av gruppdeltagarnas behov. För att undvika det finns det några viktiga aspekter att hålla fast vid. Nödvändigt att ha en fast struktur och ett genomtänkt innehåll att hålla sig till. Det skapar en hållfasthet och en motvikt som balanserar upp den oordnade tillvaro de asylsökande lever i. Att alltid vara minst två inblandade i gruppen, då har man alltid varandra att bolla upplevelser med, att prata av sig med. Detta behovet är stort och det behöver finnas tid till det, gärna lite varje dag. Det behöver inte organiseras i genomgångar utan kan fungera som avstämningar. Därutöver behövs extern handledning för att avlasta och reda ut sina känslor i mötet med gruppens medlemmar och för att diskutera sin närhet och sina gränser i förhållande till gruppen och gruppens behov.

Resonemang

Då projektet inleddes 2002 fick cirka 85 procent permanent uppehållstillstånd, 15 procent fick avslag på sin asylansökan, idag är det i princip 10 procent som beviljas PUT efter överklagan hos Utlänningsnämnden, resten får avslag. Följaktligen en totalt omvänd situation. En konsekvensen av det inom projektet är att många deltagare blir kvar betydligt längre än vad som först förutsågs. Varken deltagare eller personal ser egentligen något tydligt slut på medverkan i verksamheten (det finns en projektpolicy att inte tvinga iväg någon utan att fasa över dem i annan verksamhet eller egentligen till arbete). För många blir projektet och dess personal den enda fasta punkten i tillvaron men att inte ha några tidsramar påverkar motivationen periodvis.

Det visar sig på flera sätt. Få deltagare kommer i tid. De lämnar lokalen mitt under pågående aktiviteter för olika ärenden. De rör sig fram och tillbaka. Detta skapade oro i gruppen och aktiviteter som kräver uppföljning påverkas negativt. Jämte ovissa tidsramar finns andra anledningar som påverkar motivationen negativt, en betydande omständighet är att det är mycket få asylsökande som får permanent uppehållstillstånd i Sverige. Detta påverkar människors hopp. När hoppet försvinner tappar man tron på framtiden. Just detta måste man fånga upp och balansera.

Dessa yttre faktorer är inte sådant som man kan förändra på en genomförandenivå men i kombination med dåligt fungerande gränser uppstår det problem. Tiden räcker inte till. Var och en har sin roll, men när gränserna inte hålls flyter alltför mycket ut, energinivån sänks inte bara hos deltagarna utan också i

---

¹⁵ Att vara eller inte vara, Landstinget Värmland s. 80

Ankomst Göteborg

personalgruppen.¹⁶ Utan handledning och andra andhål är det lätt hänt att tröttheten ökar och att förtroendet för varandra minskar, man börjar fokusera på att hålla sig själv ovanför vattenytan.

Man kan diskutera kostnadseffektiviteten i att implementera 5T i en verksamhet, det kräver mer personal, mer tid, handledning, att grupperna tvingas vara relativt små. De grupper vi har arbetat med har varit maximalt (och i undantagsfall) på 20 personer men färre är idealt. Dessa kostnader måste man emellertid ställa mot de kostnader som krävs för vård av svårt nedbrutna människor, för rehabilitering av dem som tillslut får ett uppehållstillstånd av humanitära skäl. Den kostnad man kunnat vinna på en förkortad introduktionstid, vinsten i att få ut människor i arbete. Om man kunde kostnadsberäkna mänskligt lidande skulle skulden vara mycket stor. Det finns ett direktiv om att vår flyktingmottagning skall vara till nytta för individen oberoende av beslut, alltså oavsett om man får stanna eller tvingas resa tillbaka. Vi lever inte upp till det. Om människor fick möjlighet att utnyttja tiden av väntan väl kunde även de som måste återvända tillföra hemlandet ny kompetens. Kan egentligen ett flyktingmottagande bli mer kostnadseffektivt i längden än att ta tillvara på människors hälsa.

Det är vår uppfattning att ett bra förhållningssätt är en förutsättning för ett lyckat resultat.

---

¹⁶ Ankomst Göteborg, Mittutvärdering av ett utvecklingspartnerskap inom gemenskapsinitiativet Equal. s. 10

Ankomst Göteborg

Referenser

Eva Norström, Ankomst Göteborg, Mittutvärdering av ett utvecklingspartnerskap inom gemenskapsinitiativet Equal

Jan-Paul Brekke, While we are waiting. Uncertainty and empowerment among asylum-seekers in Sweden.

Landstinget i Värmland, Att vara eller inte vara. Går lidandet att behandla i ingenmansland?

Lotta Lidén, Ankomst Göteborg En uppföljning av projektets hälsofrämjande perspektiv.

Marianne Villanger, Kris- och Traumaenheten i Göteborg. 2002

Migrationsverket, Verksamhets- och utgiftsprognos 2005-03-01

23 år av väntan på uppehållstillstånd. En rapport om 10 asylsökande flyktingars upplevelse av sitt hälsotillstånd och sin möjlighet till delaktighet under asylprocessen.

Beskrivning av Equal programmet och projektorganisationen inom Ankomst Göteborg

Den Europeiska socialfonden administrerar programmet Equal, vars övergripande syfte är att överbrygga diskriminering och ojämlikhet på arbetsmarknaden. Programmet baseras på europeiska sysselsättningsstrategins fyra pelare samt åtgärder för integration av asylsökande. Equal har utformats för att prova, utveckla och validera nyskapande metoder för att utforma och genomföra politiska åtgärder på lokal, nationell och europeisk nivå.

Ankomst Göteborg är ett Utvecklingspartnerskap som har påbörjats med stöd av Equal. Partnerskapet består av sju organisationer och föreningar som gemensamt har ansvar för utvecklingen av Ankomst Göteborg. Det är de ideella organisationerna Göteborgs Initiativet, KFUK-KFUM i Göteborg, Göteborgs Kyrkliga Stadsmission, Göteborgs Stift och Bergsjöns församling inom Svenska kyrkan samt Migrationsverket region Väst, och Göteborgs stad.

På nationell nivå samverkar Ankomst Göteborg med ytterligare två utvecklingspartnerskap inom Tema Asyl, Rehabilitering och re-orientering genom kompetensutveckling (Re-Komp) och Rehabilitering av traumatiserade flyktingar i glesbygd. Målet med det nationella samarbetet är att stödja varandra genom erfarenhetsutbyte.

Ankomst Göteborg ingår även i ett europeiskt samarbete, Asylum Seeking Participation is the Result (ASPIRE). Denna grupp består av utvecklingspartnerskap från Irland, Portugal, Nederländerna, Sverige, Tyskland samt ett associerat från Tjeckien.

Ankomst Göteborg är ett sätt att arbeta för asylsökandes psykosociala hälsa och en meningsfull tillvaro under väntan på beslut. Målet är att utveckla metoder för att stabilisera flyktingars livssituation under asyltiden. Syftet är att återföra tankarna om arbete, studier, hälsa, familjesituation och socialt nätverk till det normala för att underlätta integrationen i det nya samhället eller ett återanpassat liv i hemlandet. Tiden i Sverige ska ha ett värde oavsett slutligt besked. Projektet startade i maj 2002 och avslutas i december 2005.

Ankomst Göteborg

Ett partnerskapsprojekt
2002-2005

Göteborgs Initiativet
KFUK-KFUM Göteborg
Bergsjöns församling
Göteborgs stift
Stadsmissionen
Göteborgs stad
Migrationsverket

Med stöd från Europeiska
socialfondens Equalprogram

